

**KO'KRAK BEZI SARATONI O'ZBEKISTONDA:
EPIDEMIOLOGIYASI, SABABLARI, DIAGNOSTIKASI VA DAVOLASH
USULLARI**

Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi

XAFIZOVA MEXRIBON ABDUXALIMOVNA

Annotatsiya. *Ushbu maqolada ko'krak bezi saratonining epidemiologiyasi, sabablari, klinik ko'rinishi, diagnostikasi va davolash usullari hamda O'zbekistondagi statistik holat batafsil yoritilgan. Kasallikning oldini olish va profilaktika choralarining ahamiyati ta'kidlangan. Maqola so'nggi ilmiy manbalar asosida tayyorlangan.*

Abstract . *This article provides a comprehensive overview of breast cancer epidemiology, causes, clinical features, diagnosis, treatment methods, and current statistics in Uzbekistan. The importance of prevention and screening is emphasized. The article is based on recent scientific data and literature.*

Kalit so'zlar: *ko'krak bezi saratoni, mammar saraton, epidemiologiya, diagnostika, davolash, O'zbekiston, profilaktika.*

Keywords: *breast cancer, mammary carcinoma, epidemiology, diagnosis, treatment, Uzbekistan, prevention.*

Kirish. Ko'krak bezi saratoni (mammar saraton) ayollar orasida eng ko'p uchraydigan onkologik kasalliklardan biridir. Dunyo bo'yicha saraton bilan bog'liq o'lim sabablari orasida birinchi o'rinlardan birini egallaydi. O'zbekistonda ham bu kasallik sog'liqni saqlash sohasida katta ahamiyatga ega bo'lib, uning oldini olish va erta aniqlash muhim hisoblanadi.

Ushbu maqolada ko'krak bezi saratonining epidemiologiyasi, sabablari, diagnostikasi, davolash usullari va O'zbekistondagi holatga oid so'nggi statistik ma'lumotlar tahlil qilinadi.

Epidemiologiya va O'zbekistondagi statistik ma'lumotlar

Ko'krak bezi saratoni global miqyosda eng ko'p aniqlangan saraton turidir. Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining 2020-yil ma'lumotlariga ko'ra, ko'krak saratoni yangi holatlar soni bo'yicha birinchi o'rinda turadi.

Jahon miqyosidagi statistik ko'rsatkichlar

- Yangi holatlar soni: taxminan 2,3 million
- Yillik o'lim: 685,000 atrofida
- Ayollar orasida eng ko'p uchraydigan saraton turi

Kasallikning sabablari va xavf omillari

Ko'krak bezi saratonining sabablari ko'p qirrali bo'lib, quyidagi omillar uni rivojlanishiga ta'sir qiladi:

- **Genetik moyillik:** BRCA1 va BRCA2 genlaridagi mutatsiyalar
- **Yoshi:** kasallik ko'pincha 40 yoshdan keyin kuzatiladi
- **Gormonlar:** estrogen va progesteron darajasi, homiladorlik tarixi
- **Oziqlanish:** yog'li va kam tolali ovqatlanish
- **Jismoniy faollikning yetishmasligi**
- **Tamaaki va alkogol iste'moli**
- **Atrof-muhit omillari:** toksik moddalar, radiatsiya
- **Reproduktiv tarix:** kech homiladorlik, laktatsiya yo'qligi

Patogenez va rivojlanish mexanizmi

Ko'krak bezi saratoni ko'krak to'qimalarining epiteliysidan boshlanadi va asta-sekin atrofdagi to'qimalarga tarqaladi. Odatda, gormonlar ta'sirida hujayralar o'sishining buzilishi, genetik o'zgarishlar (p53, HER2/neu genlari) kasallikning rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.

Klinika va diagnostika

Belgilar

- Ko'krakda tugun, qattqlik paydo bo'lishi
- Terining qizarishi yoki cho'zilishi
- Sutmoya yoki ko'krak sohasida og'riq
- Tepaning o'zgarishi yoki yiringli ajralma
- Limfa tugunlarining shishishi

Diagnostika usullari

- **Mammografiya:** skrining uchun asosiy usul
- **Ultratovush tekshiruvi:** ayollarda yosh yoshdagilar uchun qo'llaniladi
- **Biopsiya:** o'sma to'qimasini aniqlash uchun
- **Magnet-rezonans tomografiya (MRT):** o'smaning tarqalishini

baholashda

- **Genetik testlar:** riskni aniqlash uchun

Davolash usullari

Ko'krak bezi saratonining davolash usullari quyidagilardan iborat:

- **Jarrohlik:** tumani olib tashlash (lumpektomiya yoki mastektomiya)
- **Kimyoterapiya:** o'smani kamaytirish yoki qaytalanishni oldini olish

uchun

- **Radioterapiya:** jarrohlikdan keyingi hududni sterilizatsiya qilish

uchun

- **Gormonal terapiya:** estrogen retseptorlarini bloklash uchun
- **Immunoterapiya:** yangi usullar sifatida qo'llanilmoqda

Oldini olish va profilaktika

- Sog'lom ovqatlanish, to'g'ri vaznni saqlash
- Jismoniy faollikni oshirish
- Muntazam tibbiy ko'rik va skrininglar (40 yoshdan keyin)
- Homiladorlik va laktatsiya imkon qadar kechiktirmaslik
- Tamaki va alkogoldan voz kechish
- Genetik testlar orqali xavf guruhini aniqlash va kuzatish

Xulosa

Ko'krak bezi saratoni O'zbekistonda ayollar orasida keng tarqalgan va jiddiy sog'liq muammosidir. 5-yillik omon qolish darajasi yaxshilanishi bilan birga, erta diagnostika va samarali davolash muhim ahamiyatga ega. Sog'lom hayot tarzi, muntazam skrining va genetik testlar kasallikni kamaytirishga yordam beradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. World Health Organization. Breast cancer. 2022.

2. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi statistik ma’lumotlari, 2022.
3. Bray F, Ferlay J, Soerjomataram I, Siegel RL, Torre LA, Jemal A. Global cancer statistics 2020: GLOBOCAN estimates of incidence and mortality worldwide for 36 cancers in 185 countries. *CA Cancer J Clin.* 2020;70(4):313-331.
4. DeSantis CE, Ma J, Gaudet MM, et al. Breast cancer statistics, 2019. *CA Cancer J Clin.* 2019;69(6):438-451.
5. Early Breast Cancer Trialists' Collaborative Group (EBCTCG). Effects of chemotherapy and hormonal therapy for early breast cancer on recurrence and 15-year survival: an overview of the randomised trials. *Lancet.* 2005;365(9472):1687-1717.
6. Sung H, Ferlay J, Siegel RL, et al. Global Cancer Statistics 2020: GLOBOCAN Estimates of Incidence and Mortality Worldwide for 36 Cancers in 185 Countries. *CA Cancer J Clin.* 2021;71(3):209-249.
7. Momenimovahed Z, Salehiniya H. Epidemiological characteristics of and risk factors for breast cancer in the world. *Breast Cancer.* 2019;26(1):1-9.